

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ІСТОРИЧНА УРБАНІСТИКА
підготовки магістра

Луцьк 2026

Силабус освітнього компонента «ІСТОРИЧНА УРБАНІСТИКА» підготовки магістра

Розробник: Карліна Оксана Миколаївна, доцент, кандидат історичних наук,
доцент

Погоджено

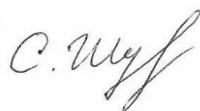
Гарант освітньо-професійної програми

(Каліщук О.М.)

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

(Шульга С.А.)

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

(Разиграєв О.В.)

**Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії**

Протокол № 9 від 11.02.2026 р.

Завідувач кафедри
всесвітньої історії

проф. Стрільчук Л.В.

© Карліна О. М., 2026 р.

І. Опис освітнього компонента

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань: А Освіта Спеціальність А4 Середня освіта предметна спеціальність: А4.03 Середня освіта (Історія та громадянська освіта) Освітньо-професійна програма: Середня освіта. Історія, правознавство Освітній рівень: другий (магістерський) рівень вищої освіти Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Спеціальність В9 Історія та археологія Освітньо-професійна програма: Публічна історія Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки Спеціальність В9 Історія та археологія Освітньо-професійна програма: Історія, європеїстика, археологія	Вибірковий
Кількість годин /кредитів 120/4		Рік навчання: другий
ІНДЗ: немає		Семестр: третій
		Лекції: 10 год.
		Практичні (семінарські): 14 год.
		Самостійна робота: 88 год.
Мова навчання: українська		Консультації: 8 год.
		Форма контролю: залік

Опис освітнього компонента

Таблиця 2.

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Заочна форма здобуття освіти	А ОСВІТА А4 СЕРЕДНЯ ОСВІТА А4.03 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ІСТОРІЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА) СЕРЕДНЯ ОСВІТА. ІСТОРІЯ ТА ПРАВОЗНАВСТВО ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ) ДРУГИЙ (МАГІСТЕРСЬКИЙ РІВЕНЬ)	Вибірковий
Кількість годин /кредитів 120/4		Рік навчання: другий
ІНДЗ: немає		Семестр: третій
		Лекції: 4 год.
		Практичні (семінарські): 6 год.
		Самостійна робота: 96 год.
		Консультації: 14 год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППІ: Карліна Оксана Миколаївна
Науковий ступінь кандидат історичних наук
Вчене звання доцент
Посада доцент кафедри всесвітньої історії
Контактна інформація +380672744121, karlina.oxana@vnu.edu.ua

Дні занять: за електронним розкладом <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація

ВОК «Історична урбаністика» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін і спрямована на ознайомлення студентів з основними напрямками і підходами осмислення проблем, пов'язаних з висвітлення розвитку наукових уявлень про феномен історичного процесу урбанізації. У ході вивчення дисципліни проходить ознайомлення з основними напрямками в розвитку теорії міста і урбаністичних досліджень, дається характеристика основних міждисциплінарних методологічних підходів до вивчення історії міст і процесів урбанізації, виявляється термінологічний зміст історичної урбаністики, дається визначення основних етапів та конкретного змісту історіографії історичної урбаністики як науки, виявляється загальне і особливе в розвитку українського і зарубіжного напрямів в історіографії історичної урбаністики.

Сутнісні параметри міського розвитку розкриті через множинність його конкретних форм і функцій, який виконує міський соціум в останні два століття. Місто характеризується здатністю до самоорганізації, а також процесами управління його розвитком під впливом сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів. Розкривається зміст поняття «міське управління»; визначаються особливості організації місцевої влади в радянський період. Аналізуються основні етапи становлення та розвитку міського управління в Україні, його особливості, характеризується система цінностей містобудівної діяльності за визначеними критеріями.

Розкривається специфіка культурно-антропологічного вивчення міста, розуміння варіативності способів адаптації людини до життя в місті, різноманітність міської культури і множинність типів містян.

В основу викладу матеріалу лягли три положення, які стали результатом розвитку історичної урбаністики як науки: місто і процеси його розвитку як причина і результат функціонально-інституційних змін; соціальна міська організація; культурологічне середовище міста.

Знання сутнісних рис урбанізації, розглянуті в історичному контексті, здатні сформулювати навички організації різних сфер життєдіяльності міської громади в сучасних умовах розвитку міського простору.

Мета: сформулювати уявлення про історичну урбаністику як окремий напрям історичної науки з особливостями методологічного і структурного пошуку та концептуального пояснення

Завдання:

- Розглянути теоретичні та методологічні основи виникнення міст;
- розкрити теорії процесів урбанізації; дати характеристику основних міждисциплінарних методологічних підходів до вивчення історії міст і процесів урбанізації, показати сутнісні параметри міського розвитку через множинність його конкретних форм і функцій, який виконує міський соціум в останні два століття;
- висвітлити місто як систему, здатну до самоорганізації, а також процеси управління його розвитком під впливом сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів;

- проаналізувати основні етапи становлення та розвитку міського управління в Україні, його особливості, охарактеризувати систему цінностей містобудівної діяльності за визначеними критеріями;

- показати трансформацію планувальної структури міста з урахуванням природного, інфраструктурного і соціокультурного просторового каркаса (на прикладі окремих міст).

Освітній компонент розвиватиме у здобувачів освіти *Soft Skills*, котрі дозволять їм бути успішними у майбутній професійній діяльності (вміння переконувати, знаходити підхід до людей, формувати навички лідерства, толерантного міжособистісного спілкування, роботи в команді, особистісного розвитку, управління часом, розвивати ерудованість, креативність, критично оцінювати якість виконуваних робіт тощо).

Структура навчальної дисципліни

(для очної денної і заочної форм навчання)

Таблиця 3.

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					Форма контролю/бали
	Усього	У тому числі				
		Лекції	Практичні (семинарські)	Консультації	Самостійна робота	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Історіографія і методологія історичної урбаністики						
<i>Тема 1. Історична урбаністика як напрям сучасної історичної науки</i>	11/12	2/2		1/2	8/8	Т/5
Тема 2. Еволюція теорій вивчення міст	10/9	2		1/1	7/8	Т/5
Тема 3. «Золотий вік» урбаністичних концепцій	10/9	2		1/1	7/8	ДБ/5
Тема 4. Взаємодія міста і села в історичній ретроспективі	9/9		2	0/1	7/8	ДБ/5
<i>Тема 5. Теорія і практика самоорганізації і саморозвитку міської спільноти</i>	9/11		2/2	0/1	7/8	РМГ/5
Тема 6. Становлення «еталонного» модерного міста в ХІХ ст.	11/9		2	1/1	8/8	Е/5
Контрольна робота						10
Разом за змістовим модулем 1	60/59	6/2	6/2	4/7	44/48	50
Змістовий модуль 2. Трансформація міста в модерну добу крізь призму історичної урбаністики.						
Тема 7. Урбанізація на українських теренах у ХІХ – на початку ХХ ст.	10/9		2	0/1	8/8	Т/6
<i>Тема 8. Міське врядування на українських землях у складі Російської та Австрійської імперій</i>	10/11		2/2	1/1	7/8	Т/6
<i>Тема 9. Ріст і розвиток міст в епоху модерну.</i>	10/11	2/2		1/1	7/8	ППО/5

Тема 10. Територіальна розбудова міст у модерну добу.	10/9	2		1/1	7/8	ДБ/10/9
Тема 11. Міста як місця виробництва та поширення знань.	11/9		2	1/1	8/8	ДС/6
Тема 12. Повсякденне життя в модерному місті.	9/12		2/2	0/2	7/8	РМГ/6
Контрольна робота						10
Разом за змістовим модулем 2	60/61	4/2	8/4	4/7	44/48	50
Усього годин для очної денної форми навчання	120	10	14	8	88	
Усього годин для заочної форми навчання	120	4	6	14	96	

Форми контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, РМГ – робота в малих групах, Е- есе, Д – доповідь, КР – контрольна робота, ППО – письмове поточне опитування, Т – тести.

*Для студентів заочної форми навчання: а) курсивом виділено теми лекцій і практичних (семінарських) занять; б) через риску вказано кількість годин для вивчення кожної теми.

У процесі вивчення освітнього компонента використовуються такі **методи**:

- **пояснювально-ілюстративний та репродуктивний** (розповідь, пояснення, консультація, робота зі словником, таблицями, схемами, складання плану, виконання практичних завдань);
- **проблемно-пошуковий** (проблемного викладу, розв'язання проблемних ситуацій, бесіда, дослідження, спостереження, узагальнення, синтез, аналіз, порівняння, зіставлення, структурування, робота з науковою літературою);
- **комунікативно-творчий з елементами інтерактивного навчання** (вирішення творчих завдань; спільне розв'язання проблем, робота в групах, дебати, дискусія, ситуаційний аналіз).

Завдання для самостійного опрацювання

1. Підготувати тези до теми «Радянський різновид модернізації»
2. Скласти порівняльну таблицю на тему «Місто в історичній ретроспективі: античний поліс, середньовічне місто, модерне місто».
3. Написати есе на тему «Образ міста в традиційній культурі українців»
4. Написати есе на тему «Село в міській культурі».
5. Підготувати віртуальну екскурсію по сучасному європейському місту (на вибір).
6. Підготувати хронологічну таблицю на тему «Етапи становлення міської культури в історичному макромасштабі»

*Оцінка за виконану самостійну роботу враховується в оцінці семінарського заняття

Методичні рекомендації до виконання завдань і оформлення матеріалів:

Для виконання завдань з циклу «Самостійна робота» необхідно:

- повторити теоретичний матеріал, котрий опрацьовували здобувачі разом з викладачем на практичних заняттях з курсу;
- при виконанні завдань обов'язково дотримуватись засад доброчесності: подавати лише перевірений матеріал, правильні бібліографічні відомості, зазначати ресурси, котрі Ви використовуєте;
- практичні завдання слід оформляти у друкованій формі;
- не потрібно переписувати завдання, слід відразу давати на нього відповідь;
- при написанні письмових робіт необхідно висловлювати власну позицію щодо теми, обґрунтовувати її, підкріплювати положення історичними фактами;

- презентація повинна містити 12 – 15 слайдів з інформацією щодо визначеної теми, ілюстрованою відповідними світлинами, графіками, схемами тощо;
- бібліографічні покликання подавати в кінці всього тексту відповідно до Державного стандарту 2015 р.

IV. Політика оцінювання

Увесь освітній процес відбувається на засадах чесності, справедливості, відповідальності за результати своєї роботи, довіри до усіх учасників освітнього процесу, об'єктивності оцінювання, толерантності, соціальної та гендерної рівності (деталі за: [Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки від 30.08.2023 р.](#))

Здобувач освіти повинен систематично відвідувати практичні заняття з ВОК, не запізнюватися, щоб не переривати роботу викладача та своїх колег.

Усі усні завдання належить складати у визначений викладачем час. Письмові завдання слід подати на перевірку у визначений викладачем час, оформивши відповідно до вимог, що ставляться до такого виду робіт.

Обов'язково потрібно дотримуватися засад академічної доброчесності: під час виконання завдань не можна привласнювати собі результати інтелектуальної діяльності інших осіб, при оформленні результатів своєї праці потрібно подавати покликання на публікації, якими послуговувалися у ході підготовки матеріалів, зазначити ресурси, якими користувалися; не можна підтасовувати факти, ілюстративний матеріал, бібліографічні відомості, не допускається користування шпаргалками під час виконання тестових завдань, письмового поточного контролю. Жодні форми порушення академічної доброчесності (недбайливе цитування, присвоєння чужих ідей чи робіт, плагіат, псевдоавторство, неповажне ставлення до учасників освітнього процесу тощо) недопустимі. У разі таких дій – адекватна реакція відповідно до [Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки від 25.05.2023 р.](#)

Оцінювання відповідей здобувачів освіти на семінарських заняттях у формі підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до відповідей, участі в дискусії та дебатах, письмового поточного опитування; у формі написання тестів, письмової самостійної роботи та контрольних робіт за змістовими модулями.

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття в усній формі та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми за першим і другим модулями. Дедлайн відпрацювання – до дати написання контрольної роботи з кожного модуля. Якщо здобувач освіти не має заборгованості з тем, винесених на оцінювання на залік, та отримав протягом семестру не менше 60 балів, то одержує за залік відповідний підсумковий бал – зараховано. У випадку, коли він отримав менше як 60 балів, то складає залік згідно з розкладом, затвердженим навчальним відділом Волинського національного університету імені Лесі Українки. Якщо здобувач освіти не склав залік з першого разу, то має можливість перескладати його ще двічі згідно з [Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань](#) здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Участь у науковій роботі з тематикою ВОК дозволяє здобувачам вищої освіти отримати додаткові бали до поточного оцінювання: доповідь на науковій конференції (без публікації тез) – 3 бали; участь у роботі конференції (з публікацією тез) – 5 балів; участь в студентській олімпіаді – від 3 до 10 балів (1 місце – 10, 2 – 7, 3 – 5 балів, участь – 3 бали); участь у студентських конкурсах наукових робіт – від 5 до 15 балів (1 місце – 15, 2 – 10, 3 – 7 балів, участь – 5 балів); публікація статті у виданнях, що не входять до переліку фахових в Україні – 10 балів; публікації у виданнях, що входять до переліку фахових видань України – 15 балів; презентація дослідження на засіданні Наукового товариства аспірантів і студентів факультету – 5 балів; презентація дослідження на засіданні проблемної групи – 5 балів.

Під час вивчення ВОК визнаються результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, онлайн-освіта, стажування тощо), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають ВОК як в цілому, так і його окремим модулям, темі (темам), що передбачені цим силабусом. Деталі щодо процедури зарахування результатів наведені в [Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки від 29.08.2024 р.](#)

Модульне оцінювання здійснюється в межах блоків змістових модулів, що включають відповіді на семінарських заняттях і контрольну роботу модуля. Оцінка за блок змістових модулів виставляється за такими результатами: результати поточного оцінювання виступу на семінарському занятті; письмове опитування за блоками змістового, виконання самостійної роботи; результати рубіжного контролю відбиваються в електронному журналі обліку навчальних занять.

Формою проведення контрольної роботи є письмова робота, що складається з відповідей на поставлені питання різного типу, проблемних завдань, відкритих і закритих тестів, які охоплюють всі теми, зазначені в кожному модулі.

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 80 балів) та двох контрольних робіт (максимум 20 балів).

V. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль успішності здобувачів освіти (залік) складається письмово у формі розгорнутої відповіді на шість питань (по три питання з кожного блоку питань, винесених для здійснення письмового контролю успішності навчання)

Питання для здійснення підсумкового контролю успішності навчання

1. Історична урбаністика як напрям сучасної історичної науки.
2. Термінологія історичної урбаністики. Критерії типологізації міст.
3. Форми урбанізації.
4. Передісторія формування урбаністики як науки.
5. Початок вивчення міського різноманіття. Уявлення про простір і культурний ландшафт міста.
6. Вивчення міського розвитку в межах нової соціальної історії.
7. Ідеї чиказької школи дослідження міста: екологічний підхід, теорія концентрованих кіл.
8. Концепція «коаліції росту». Лос-анджелеська школа міської соціології.
9. Теорії глобального міста та інформаційного міста. Концепція «креативного міста».
10. Міські дослідження в сучасній зарубіжній історіографії (американській, англійській, французькій, російській).
11. Місто в сучасній українській історіографії. Вивчення міста в контексті історії регіону.
12. Суть теорії модернізації. Три ешелони модернізації, або розвитку капіталізму. Стадії модернізації в державах першого ешелону.
13. Два різновиди модернізації в державах другого ешелону: органічна і неорганічна. Закони модернізації.
14. Сутність міської культури. Міський спосіб життя.
15. Етапи становлення міської культури в історичному макромасштабі.
16. Соціокультурна інфраструктура міста. Культурно-антропологічні типи містян.
17. Взаємодія міста і села: протистояння, експлуатація, симбіотичний синтез. Критерії розрізнення типів поселення.
18. Культурна взаємодія міста і села. Образи міста у сільській культурі і образи села у міській культурі.
19. Дефініція та підходи до вивчення міського простору.

20. Організація міського простору: центр і околиці та стратегії їхньої взаємодії.
21. Приватне і публічне в міському просторі.
22. Класифікація і типологія міст.
23. Основні етапи розвитку міста.
24. Самоорганізація міської спільноти: форми, види, напрямки і вектори розвитку.
25. Самоврядування в українських містах в XVI-XVIII ст.
26. Становлення «еталонного» модерного міста в XIX ст. Париж – «столиця XIX століття» .
27. Урбанізаційні процеси на українських землях у складі Російської імперії.
28. Українські міста у складі імперії Габсбургів.
29. Міста Волині та Галичини у складі Другої Речі Посполитої.
30. Радянський різновид урбанізації.
31. Сучасні урбанізаційні процеси в Україні.
32. Міське самоврядування на українських землях у складі Російської імперії. Міські реформи.
33. Регіональні особливості міського самоврядування на Правобережжі, Лівобережжі і Півдні України.
34. Еволюція міського транспорту в XIX – початку XX ст.
35. Швидкість як нова цінність міського життя.
36. Процеси урбанізації та міграції в епоху модерну.
37. Соціальні проблеми в містах та шляhti їхнього вирішення в епоху модерну.
38. Соціальні практики містян в епоху модерну.
39. Розвиток міст і довкілля.
40. Розвиток міст в епоху модерну: від проектів і планів до програм розвитку.
41. Мономіста, закриті міста, «наукогради» – три моделі зі спільним ядром в епоху модерну.
42. Відносини столиці та провінції в історичній перспективі.
43. Основи і принципи економіки міста.
44. Управління економікою міста.
45. Міста як місця виробництва знань.
46. Міста як місця поширення знань.
47. Новий темпоральний горизонт модерного міста, феномен прискорення, структури і рівні темпоральності міського життя.
48. Історична структура і переживання історії в міському просторі.
49. Історична спадщина в сучасних містах: між національним і локальним.
50. Сучасні українські міста і децентралізація державного управління.

Питання для здійснення підсумкового контролю успішності навчання

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 -66	
0 – 59	Не зараховано (необхідне перескладання)

VI. Рекомендована література та інтернет ресурси

1. Від мурів до бульварів: творення модерного міста в Україні (кінець XVIII – початок XX ст.); відп. ред. О. П. Реєнт. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. 608 с.

2. Вілсон Б. Метрополіс. Історія найвидатнішого винаходу людства; пер. з англ. Київ: ArtHuss, 2025. 360 с.
3. Добржанський С. Міське управління Правобережної України, Галичини і Буковини: порівняльний аналіз функціонування органів влади (друга половина XIX – початок XX ст.). Чернівці: Друк Арк, 2021. 452 с.
4. Карліна О. Урядова статистика про міста Волинської губернії (до 1870-х років). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Історія»*. 2023. Вип. 2 (49). С. 102–108.
5. Карліна О. Джерела формування доходної частини бюджетів повітових міст Волинської губернії (кінець XVIII ст. – 1860-ті роки). *Осягаючи модерність. Студії та матеріали на пошану Олександра Ресента*; упоряд. Ніколайчук Д., Шевченко В. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2024. С. 414 – 428.
6. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливість; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2020. 252 с.
7. Назарук М. Львів: місто, природа, простір. Львів: Вид-во Старого Лева, 2022. 336 с.
8. Сім Д. М'яке місто. Щільність забудови для щоденного життя; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2023. 256 с.
9. Склер Л. Проект «Ікона». Архітектура міста і глобалізація; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2024. 416 с.
10. Фицик Л. А. Урбанізаційні процеси на українських землях у складі Російської імперії у кінці XIX – на початку XX ст. *Південний архів (Історичні науки)*. 2023. Вип. XLI. С. 102–109.
11. Флорида Р. Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними; пер. з англ. Київ: Наш формат, 2019. 320 с.
12. Cagney Kathleen A., Cornwell Erin York, Goldman Alyssa W., Cai Liang. Urban Mobility and Activity Space. *Annual Review of Sociology*. 2020. 46. P. 94.
13. Low S. M. (Ed.). (2019). *The Routledge handbook of anthropology and the city*. New York: Routledge.
14. Szulkin M., Munshi-South J., Charmantier A., eds. *Urban evolutionary biology*. Oxford University Press, USA, 2020.

Інтернет-ресурси

1. <http://www.nbu.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
2. <https://chtyvo.org.ua> - Електронна бібліотека
3. <http://niu.org.ua> - Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
4. <http://nibu.kyiv.ua> – Національна історична бібліотека України
5. <https://library.iniv.kiev.ua> – Наукова бібліотека імені М. Максимовича
6. <http://history.org.ua> - Інститут історії України НАН України